

Adaptacyjny charakter myślenia postformalnego w dorosłości

19 sierpnia 2026

Wprowadzenie

Koncepcja myślenia postformalnego powstała jako próba opisu sposobów rozumowania osób dorosłych, których nie można w pełni wyjaśnić za pomocą Piagetowskiego modelu operacji formalnych. Według Jeana Piageta najwyższą ogólną strukturą poznawczą jest myślenie formalno-operacyjne. Umożliwia ono formułowanie hipotez, dedukowanie ich konsekwencji, systematyczne kontrolowanie zmiennych oraz ocenianie logicznej poprawności argumentów niezależnie od ich konkretnej treści.

Kompetencje te zachowują znaczenie w dorosłości. Są potrzebne w nauce, planowaniu, analizowaniu danych, przewidywaniu następstw działań oraz rozwiązywaniu wielu problemów zawodowych. Nie wyczerpują jednak całego repertuaru czynności umysłowych, których wymaga dorosłe życie. Człowiek dorosły często mierzy się z sytuacjami niejednoznacznymi, zmiennymi, nasyconymi emocjonalnie i powiązаныmi z systemem wartości. Problemy te mogą dotyczyć jednocześnie interesów wielu osób i nie mieć jednego bezspornie prawidłowego rozwiązania.

Ewa Gurba analizuje myślenie postformalne przede wszystkim z perspektywy jego znaczenia adaptacyjnego. Dojrzałość poznawcza nie polega w takim ujęciu na odrzuceniu logiki, lecz na jej elastycznym łączeniu z doświadczeniem, emocjami, wartościami, wiedzą praktyczną oraz rozumieniem społecznego kontekstu działania.

Maria Tyszkowa uporządkowała koncepcje wykraczające poza

klasyczną teorię Piageta, wyróżniając dwa nurty. Pierwszy tworzą koncepcje postpiagetowskie, które zakładają pojawienie się nowych sposobów organizowania doświadczenia po ukształtowaniu operacji formalnych. Należą do nich między innymi koncepcje myślenia metasytemowego Commonsa i Richardsa, dialektycznego Bassechesa, relatywistycznego Sinnott, odkrywania problemów Arlin oraz autonomicznego „Ja” Labouvie-Vief.

Drugi nurt obejmuje teorie neopiagetowskie, reprezentowane między innymi przez Pascuala-Leone. Zachowują one część założeń konstruktywizmu Piageta, ale wyjaśniają rozwój także poprzez zmiany pojemności uwagi umysłowej, zdolności przetwarzania informacji i możliwości koordynowania coraz bardziej złożonych schematów. Podział ten jest jednym ze sposobów uporządkowania teorii, a nie jedyną obowiązującą klasyfikacją.

Ograniczenia myślenia formalno-operacyjnego

Myślenie formalne jest szczególnie skuteczne podczas rozwiązywania problemów dobrze zdefiniowanych. W problemie takim można jasno określić stan początkowy, dostępne dane, cel, dopuszczalne działania i kryteria oceny rozwiązania. Przykładem mogą być zadania matematyczne, problemy logiczne lub eksperymenty wymagające systematycznej kontroli zmiennych.

W takich sytuacjach rozumowanie hipotetyczno-dedukcyjne pozwala utworzyć możliwe wyjaśnienia, wyprowadzić z nich przewidywania i sprawdzić ich zgodność z danymi. Problem dobrze zdefiniowany nie zawsze ma tylko jedną drogę rozwiązania, ale wiadomo, po czym można rozpoznać, że cel został osiągnięty.

Znaczna część problemów dorosłości ma jednak charakter otwarty lub źle zdefiniowany. Człowiek może nie posiadać kompletu

informacji, a sam cel może być niejasny, zmienny albo odmiennie rozumiany przez uczestników sytuacji. Kryteria dobrego rozwiązania również nie muszą być jednoznaczne. Decyzja o zmianie pracy wpływa jednocześnie na sytuację finansową, relacje rodzinne, poczucie bezpieczeństwa, rozwój zawodowy i obraz własnej osoby. Korzyść osiągnięta w jednym obszarze może wiązać się z kosztami w innym.

Klasyczna logika opiera się na zasadzie niesprzeczności. Jeżeli dwa twierdzenia pozostają ze sobą w logicznej sprzeczności, nie mogą być jednocześnie prawdziwe w tym samym znaczeniu i przy tych samych założeniach. Zasada ta jest niezbędna podczas oceniania argumentów, ale nie rozstrzyga automatycznie konfliktów pomiędzy wartościami, potrzebami i rolami społecznymi.

Człowiek może jednocześnie dążyć do autonomii i bliskości, stabilności i zmiany, realizowania osobistych aspiracji oraz wywiązywania się ze zobowiązań wobec innych. Nie są to zawsze sprzeczności logiczne, lecz rzeczywiste napięcia między częściowo uzasadnionymi potrzebami. Ich rozwiązanie może wymagać koordynacji, negocjacji albo stworzenia nowej formy działania, a nie prostego odrzucenia jednego stanowiska.

Myślenie formalne nie jest więc bezużyteczne ani nieadaptacyjne. Pozwala wykrywać niespójności, analizować konsekwencje i oceniać dowody. Może jednak okazać się niewystarczające, gdy zostanie potraktowane jako jedyny dopuszczalny model racjonalności, oderwany od treści, kontekstu i doświadczeń zainteresowanych osób. Sztywne poleganie wyłącznie na abstrakcyjnej logice może utrudniać tolerowanie niepewności i sprzyjać reakcjom obronnym, ale nie oznacza to, że osoba posługująca się operacjami formalnymi jest niezdolna do twórczego rozwiązywania problemów.

Funkcjonalne rozumienie adaptacji

W teorii Piageta adaptacja oznacza dynamiczne równoważenie asymilacji i akomodacji. Asymilacja polega na ujmowaniu nowych doświadczeń za pomocą posiadanych schematów. Akomodacja prowadzi natomiast do zmiany schematów pod wpływem właściwości rzeczywistości, których nie można do nich skutecznie dopasować.

Operacje formalne są w teorii Piageta ostatnią ogólną strukturą poznawczą, ale ich rozwinięcie nie oznacza osiągnięcia trwałego i ostatecznego stanu równowagi. Procesy asymilacji, akomodacji i ponownego równoważenia działają przez całe życie.

Gurba proponuje funkcjonalne zdefiniowanie adaptacji. Adaptacyjny jest taki proces, który umożliwia podmiotowi realizowanie zadań i celów wynikających z warunków życia albo wyznaczonych samodzielnie. Proces ten obejmuje dwa podstawowe składniki.

Pierwszym jest utworzenie adekwatnej reprezentacji sytuacji. Nie oznacza to doskonałego i całkowicie obiektywnego odwzorowania rzeczywistości. Chodzi o rozpoznanie wystarczające z punktu widzenia danego celu: zidentyfikowanie dostępnych informacji, ograniczeń, interesów uczestników, własnych potrzeb, możliwych konsekwencji oraz poziomu niepewności.

Drugim składnikiem adaptacji jest wybór, przekształcenie albo konstruowanie odpowiedniego schematu aktywności. Człowiek musi określić, w jaki sposób działać w rozpoznanych warunkach, a następnie kontrolować skutki własnego postępowania i w razie potrzeby modyfikować strategię.

Adaptacja nie polega wyłącznie na dostosowaniu się do wymagań otoczenia. Może oznaczać zmianę sposobu działania, ponowne zdefiniowanie problemu, modyfikację własnego celu albo próbę

przekształcenia środowiska. Ta sama strategia może być skuteczna w jednej sytuacji, a nieadaptacyjna w innej. Ścisłe zastosowanie reguły jest użyteczne tam, gdzie warunki są stabilne i jednoznaczne. W sytuacji konfliktowej potrzebne może być stworzenie rozwiązania, które wcześniej nie należało do gotowego repertuaru.

Zadania rozwojowe dorosłości

Robert J. Havighurst wprowadził pojęcie zadań rozwojowych. Są to wymagania pojawiające się w określonych okresach życia, wynikające z połączenia dojrzewania biologicznego, oczekiwań kulturowych oraz osobistych celów i wartości. Pomyślna realizacja zadania zwiększa prawdopodobieństwo satysfakcji oraz skutecznego podejmowania kolejnych wyzwań. Niepowodzenie może natomiast utrudniać późniejsze funkcjonowanie i wiązać się z dezaprobatą otoczenia.

Następstwa te nie są automatyczne. Koncepcja Havighursta powstała w określonych warunkach historycznych i kulturowych, dlatego jej listy zadań nie należy traktować jako uniwersalnego wzorca prawidłowego życia.

Daniel Levinson umieszcza zadania dorosłości w obrębie struktury życia. Tworzy ją względnie trwały układ relacji jednostki z pracą, rodziną, bliskimi osobami, grupami i instytucjami. W okresach przejściowych człowiek dokonuje przeglądu dotychczasowej struktury i częściowo ją reorganizuje.

We wczesnej dorosłości znaczenia nabierają między innymi modyfikowanie relacji z rodziną pochodzenia, tworzenie bliskich związków, podejmowanie pracy, rozwijanie niezależności oraz zajmowanie miejsca w instytucjach społecznych. Zadania te nie tworzą jednej obowiązkowej sekwencji i nie są realizowane przez wszystkich w tym samym wieku. Ich postać zależy od kultury, stanu zdrowia, sytuacji ekonomicznej i indywidualnych wyborów.

Wspólną cechą wielu zadań dorosłości jest konieczność godzenia odmiennych wymagań. Dorosły funkcjonuje równocześnie w kilku rolach, a oczekiwania związane z jedną rolą mogą kolidować z wymaganiami innej. Adaptacyjne rozwiązanie wymaga dostrzeżenia napięcia, ustalenia priorytetów, przewidywania następstw oraz zaakceptowania faktu, że nawet dobrze przemyślana decyzja może wiązać się z nieusuwalnymi kosztami.

Główne koncepcje myślenia postformalnego

Koncepcje postformalne nie tworzą jednej, powszechnie zaakceptowanej teorii ani bezspornie potwierdzonego stadium rozwoju. Łączy je przekonanie, że dojrzałe poznanie obejmuje więcej niż sprawne stosowanie abstrakcyjnych operacji logicznych.

Myślenie metasystemowe

Commons i Richards opisują myślenie metasystemowe jako zdolność do porównywania, przekształcania i koordynowania całych systemów. Osoba nie analizuje już wyłącznie pojedynczych twierdzeń wewnątrz jednego modelu, lecz rozpoznaje założenia, możliwości i ograniczenia różnych systemów wyjaśniających.

Myślenie metasystemowe pozwala utworzyć nadrzędny model opisujący relacje między wcześniejszymi systemami. Nie wymaga uznania jednego stanowiska za bezwzględnie prawdziwe, jeśli odmienne koncepcje trafnie opisują różne aspekty rzeczywistości.

Myślenie dialektyczne

Basseches wiąże dojrzałość poznawczą z myśleniem dialektycznym. Rzeczywistość jest w nim ujmowana jako zmienna, relacyjna i podlegająca ciągłym przekształceniom. Napięcie

między przeciwstawnymi tendencjami może być źródłem zmiany, a nie wyłącznie błędem wymagającym natychmiastowej eliminacji.

Sprzeczność w myśleniu dialektycznym nie musi oznaczać odrzucenia zasad logiki. Najczęściej dotyczy konfliktu między procesami, rolami, wartościami lub perspektywami. Zadaniem człowieka jest rozpoznanie ich wzajemnych zależności i poszukiwanie takiego przekształcenia sytuacji, które pozwala zachować ważne elementy obu stanowisk.

Myślenie relatywistyczne

Jan Sinnott opisuje myślenie relatywistyczne jako zdolność uwzględniania, że wiedza zależy od kontekstu, przyjętego układu odniesienia i właściwości problemu. To samo twierdzenie może być oceniane odmiennie, jeżeli zmieniają się warunki albo znaczenie używanych pojęć.

Dojrzały relatywizm nie oznacza przekonania, że każda opinia jest równie trafna. Człowiek może porównywać stanowiska pod względem jakości dowodów, spójności, konsekwencji i adekwatności do sytuacji. Reguły logiczne nadal obowiązują po określeniu kontekstu, w którym prowadzona jest analiza.

Odkrywanie problemów

Patricia Arlin podkreśla znaczenie odkrywania problemów. W typowym zadaniu szkolnym problem zostaje sformułowany przez inną osobę, a rozwiązujący ma odnaleźć właściwą odpowiedź. W dorosłym życiu ważną kompetencją jest wcześniejsze dostrzeżenie, że problem w ogóle istnieje.

Odkrywanie problemów obejmuje rozpoznawanie luk w wiedzy, oddzielanie objawów od przyczyn, nazywanie trudności oraz formułowanie pytań wyznaczających dalsze działanie. Nie zastępuje rozwiązywania problemów, ale je uzupełnia. Proponowane przez Arlin „piąte stadium” pozostaje koncepcją teoretyczną, a nie powszechnie potwierdzonym etapem rozwoju.

Integracja logosu i mythosu

W koncepcji Gisela Labouvie-Vief umysł obejmuje dwie sfery, które w dojrzałym funkcjonowaniu powinny być koordynowane. Pierwszą określa się mianem logosu. Obejmuje ona analityczne, logiczne i dyskursywne porządkowanie doświadczenia. Umożliwia tworzenie komunikowalnych reprezentacji rzeczywistości, sprawdzanie relacji między twierdzeniami oraz uzasadnianie wniosków.

Drugą sferę stanowi mythos. Pojęcie to nie oznacza fałszywego albo prymitywnego sposobu myślenia. Odnosi się do subiektywnych, intuicyjnych, wyobrazeniowych i emocjonalnie nasyconych znaczeń doświadczenia. Dzięki tej sferze człowiek może ujmować sens relacji, własną biografię, przeżycie straty, doświadczenie piękna lub konflikt wartości, których nie da się całkowicie sprowadzić do abstrakcyjnych reguł.

W dorosłości rozumowanie typu „jeżeli-to” nie zostaje wyeliminowane. Jest integrowane z doświadczeniem i podporządkowywane praktycznym celom. Dorosły nie tylko wytwarza możliwe hipotezy, lecz także wykorzystuje zgromadzoną wiedzę do podejmowania odpowiedzialnych decyzji. Pyta nie tylko o logiczną poprawność rozwiązania, ale również o jego znaczenie dla konkretnych osób.

Adaptacyjne myślenie wymaga zatem równoważenia obiektywizującego dystansu i osobistego przeżycia. Nadmierna dominacja logosu może prowadzić do sztywności i pomijania kontekstu emocjonalnego. Przewaga mythosu może natomiast ograniczać krytyczną ocenę własnych przekonań. Dojrzałość polega na ich integracji, a nie na zwycięstwie jednej sfery nad drugą.

System „Ja” i jego funkcje

W koncepcji Labouvie-Vief nadrzędnym układem regulacyjnym jest

System „Ja”. Nie oznacza on wyłącznie obrazu własnej osoby. Jest zmieniającą się strukturą, która koordynuje doświadczenia, relacje, emocje, procesy poznawcze i działania. Jego prekursory powstają od początku życia, natomiast pełniejsze możliwości refleksyjnej integracji rozwijają się stopniowo.

System „Ja” kształtuje się zarówno w relacjach z innymi, jak i w refleksyjnym dialogu człowieka z samym sobą. Edelstein i Noam przypisują mu trzy podstawowe funkcje.

Pierwsza polega na podtrzymywaniu ciągłości mimo zmieniających się doświadczeń. Dzięki niej człowiek może zachować poczucie, że pozostaje tą samą osobą mimo zmiany ról, warunków życia i własnych właściwości. Funkcja ta wspiera rozwój tożsamości.

Druga funkcja dotyczy pośredniczenia w interakcjach społecznych. System „Ja” wpływa na sposób interpretowania zachowań innych osób, wybór odpowiedzi i tworzenie relacji, a jednocześnie sam zmienia się pod ich wpływem. Człowiek konstruuje biografię, czyli interpretowaną historię własnego życia, w której doświadczenia zostają powiązane w znaczącą całość.

Trzecia funkcja obejmuje koordynowanie procesów poznawczych i emocjonalnych. Ich integracja może stanowić jeden z warunków mądrości, rozumianej jako zdolność uwzględniania złożoności sytuacji, rozpoznawania własnych uczuć oraz podejmowania odpowiedzialnych decyzji mimo niepewności. Mądrość nie jest jednak automatycznym następstwem dorosłości.

Równowaga dystoniczna i syntoniczna

Labouvie-Vief ujmuje rozwój jako rekursywne budowanie coraz bardziej nadrzędnych form regulacji. Rekursywność oznacza, że struktury powstałe na wcześniejszym poziomie stają się materiałem organizowanym przez system wyższego rzędu.

W rozwoju współdziałają dwa równorzędne mechanizmy: podtrzymywanie istniejącej równowagi i jej zakłócanie. Zakłócenie nie jest wyłącznie przeszkodą. Może ujawniać niewystarczalność dotychczasowych schematów i inicjować ich reorganizację.

Równowaga dystoniczna oznacza przede wszystkim regulację reaktywną. Działanie zostaje uruchomione przez zewnętrzne wymaganie, bodziec albo zakłócenie, a jednostka próbuje odzyskać stabilność. Taki sposób regulacji jest szczególnie widoczny we wczesnym rozwoju, lecz pozostaje potrzebny również osobom dorosłym.

Równowaga syntoniczna ma charakter bardziej proaktywny i antycypacyjny. Człowiek wcześniej wyznacza cel, który organizuje jego działania. Nie tylko reaguje na to, co już się wydarzyło, lecz przewiduje możliwe konsekwencje i przygotowuje sposób postępowania.

Rozwój jest w tym modelu przechodzeniem od przewagi regulacji dystonicznej do coraz szerszego wykorzystywania regulacji syntonicznej. Nie oznacza to całkowitego porzucenia reaktywności ani osiągnięcia trwałej harmonii. Oba sposoby regulacji mogą współwystępować.

Poziomy rozwoju struktury „Ja”

Labouvie-Vief opisuje cztery poziomy organizacji Systemu „Ja”. Są to idealne typy teoretyczne, a nie powszechnie potwierdzone stadia, które każda osoba osiąga w identycznej kolejności i ujawnia we wszystkich dziedzinach życia.

Poziom presystemowy

Poziom presystemowy odnosi się przede wszystkim do wczesnego dzieciństwa. Regulacja ma charakter lokalny, sytuacyjny i sensomotoryczny. Działanie jest silnie reaktywne, a „Ja” jest raczej przeżywane w czynnościach i stanach cielesnych niż

ujmowane refleksyjnie.

Dziecko spostrzega siebie i własne doświadczenia poprzez obserwowalne działania oraz bezpośrednie doznania. Nie oznacza to całkowitego braku organizacji zachowania, lecz brak nadrzędnego, refleksyjnego systemu koordynującego różne sfery doświadczenia.

Poziom intrasystemowy

Na poziomie intrasystemowym doświadczenia zostają uporządkowane w ramach pojedynczego systemu symbolicznego lub normatywnego. Rzeczywistość jest przedstawiana jako uporządkowana przez uniwersalne prawa, a twierdzenia oceniane w jednoznacznych kategoriach prawdy i fałszu.

Pojawia się tendencja do logicznego absolutyzmu. Człowiek traktuje przyjęty system zasad jako obiektywny i powszechnie obowiązujący. Pozwala to stworzyć spójną organizację poznawczą, lecz utrudnia uwzględnianie kontekstu i odmiennych perspektyw. Samoregulacja pozostaje podporządkowana jednemu systemowi norm lub prawd.

Poziom intersystemowy

Poziom intersystemowy rozwija się dzięki koordynowaniu kilku odrębnych systemów. Człowiek zaczyna różnicować formalną logikę, doświadczenie praktyczne oraz społeczne punkty widzenia. Rozumie, że ten sam sąd może zostać odmiennie oceniony po zmianie kontekstu lub przyjętych założeń.

Przejście od absolutyzmu do relatywizmu nie oznacza rezygnacji z kryteriów prawdy. Pozwala natomiast zobaczyć, że jeden aspekt rzeczywistości może być reprezentowany przez kilka systemów. Człowiek ujmuje siebie w relacji „Ja–inni” oraz próbuje integrować wiedzę teoretyczną z ograniczeniami praktycznego działania.

Na tym poziomie ważną rolę odgrywają normy społeczne, ale

jednostka zaczyna również dostrzegać ich kontekstowy i historyczny charakter.

Poziom autonomiczny

Poziom autonomiczny jest najwyższym poziomem w teoretycznej hierarchii Labouvie-Vief. System „Ja” zaczyna pełnić funkcję metasystemu integrującego myślenie, emocje i działanie.

Człowiek kieruje się własnymi celami i wartościami, a jednocześnie bierze odpowiedzialność za ich konsekwencje. Potrafi ujmować problem zarówno poznawczo, jak i emocjonalnie. Autonomia nie oznacza całkowitego uniezależnienia się od społeczeństwa ani odrzucenia wszystkich zewnętrznych norm. Polega na zdolności do ich refleksyjnej oceny, świadomego przyjmowania, modyfikowania albo odrzucania.

Tak rozumiana autonomia umożliwia twórcze uczestnictwo w kulturze. Jednostka nie tylko odtwarza zastane wzory, lecz może wносить do życia społecznego własne rozwiązania i wartości.

Struktury równoważenia logiczno-treściowego

Gurba określa wspólny rdzeń omawianych sposobów poznania mianem struktur równoważenia logiczno-treściowego. Pojęcie to opisuje koordynację struktur logicznych z konkretną treścią problemu, jego kontekstem, znaczeniami, emocjami i wartościami.

Myślenie postformalne nie porzuca kryteriów logicznych. Pozwala natomiast rozpoznać, kiedy ogólną regułę należy zastosować bezpośrednio, kiedy wymaga ona interpretacji, a kiedy konflikt kilku zasad zmusza do ustalenia ich hierarchii. Umożliwia przechodzenie między ogólnym prawem a konkretnym przypadkiem.

Struktury te sprzyjają także tolerowaniu tymczasowej niepewności. Człowiek może podjąć odpowiedzialne działanie, mimo że nie posiada pełnej wiedzy, a następnie obserwować skutki i korygować decyzję. W problemach otwartych celem często nie jest odnalezienie jednej ostatecznej odpowiedzi, lecz skonstruowanie możliwie dobrego rozwiązania, monitorowanie go i przekształcanie wraz ze zmianą sytuacji.

Między zadaniami dorosłości a strukturami postformalnymi może zachodzić wzajemna zależność. Rozwiązywanie złożonych problemów może sprzyjać rozwojowi bardziej integracyjnych sposobów myślenia, natomiast rozwinięte struktury postformalne mogą ułatwiać podejmowanie kolejnych zadań.

Status i ograniczenia koncepcji

Myślenie postformalne jest zbiorczym określeniem kilku odmiennych koncepcji. Nie istnieje powszechna zgoda, że po operacjach formalnych pojawia się jedno uniwersalne, konieczne i nieodwracalne stadium. Relatywizm, dialektyka, metasystemowość, odkrywanie problemów i integracja Systemu „Ja” mogą być traktowane jako powiązane, ale częściowo odrębne kompetencje.

Nie jest również pewne, czy osiągnięty sposób organizacji „Ja” ujawnia się we wszystkich formach aktywności. Człowiek może wykazywać dojrzałe rozumowanie w pracy zawodowej, a znacznie mniej refleksyjnie reagować w konflikcie osobistym. Sposób myślenia zależy od wiedzy, doświadczenia, obciążenia emocjonalnego, motywacji i kontekstu.

Porównywanie modelu Labouvie-Vief z teorią Kohlberga wymaga ostrożności. Stadia Kohlberga odnoszą się przede wszystkim do rozumowania moralnego, natomiast Labouvie-Vief opisuje szerszą organizację poznania, emocji i działania. Nie należy automatycznie zakładać, że osiągnięcie określonego poziomu oznacza identyczne funkcjonowanie we wszystkich dziedzinach.

Trzeba również odróżnić dojrzały relatywizm od przekonania, że każda opinia jest równie prawdziwa. Świadomość zależności wiedzy od kontekstu powinna łączyć się z oceną dowodów, logicznej spójności i następstw przyjmowanego stanowiska. Akceptowanie napięć nie oznacza tolerowania błędów logicznych.

Koncepcje postformalne należy ponadto interpretować z uwzględnieniem różnorodności kulturowej i biograficznej. Role, zadania oraz kryteria dojrzałości zmieniają się historycznie. Możliwość autonomicznego kierowania życiem zależy także od zdrowia, sytuacji ekonomicznej, wsparcia społecznego i dostępnych praw.

Podsumowanie

Myślenie postformalne można rozumieć jako zbiór sposobów poznawczego funkcjonowania, które zwiększają zdolność osoby dorosłej do radzenia sobie z niejednoznacznymi, zmiennymi i osadzonymi społecznie problemami. Nie zastępuje ono operacji formalnych, lecz rozszerza ich zastosowanie poprzez uwzględnienie kontekstu, doświadczenia, emocji, wartości i ograniczeń posiadanej wiedzy.

W funkcjonalnym ujęciu Gurby adaptacja oznacza zdolność do wystarczająco trafnego rozpoznania warunków zadania oraz wyboru, skonstruowania lub zmodyfikowania sposobu działania umożliwiającego realizację celu. Zadania dorosłości wymagają często koordynowania sprzecznych ról i potrzeb, dlatego nie zawsze można rozwiązać je poprzez odnalezienie jednej bezwzględnie poprawnej odpowiedzi.

Pomocne mogą być myślenie metasystemowe, dialektyczne i relatywistyczne, zdolność odkrywania problemów oraz integracyjna aktywność Systemu „Ja”. Najważniejszym osiągnięciem nie jest odejście od racjonalności, ale rozwinięcie racjonalności bardziej elastycznej, kontekstowej i odpowiedzialnej.

Struktury równoważenia logiczno-treściowego pozwalają łączyć wymagania poprawnego rozumowania ze świadomością złożoności rzeczywistego życia. Dzięki nim dorosły może nie tylko rozwiązywać gotowe zadania, lecz także dostrzegać problemy, negocjować cele, tolerować niepewność, brać odpowiedzialność za wybory i modyfikować działanie w świetle jego konsekwencji.

Opracowano na podstawie tekstu Ewy Gurby „Adaptacyjny charakter myślenia postformalnego”.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.